

Державна податкова адміністрація України

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Національного університету
державної податкової служби України
(економіка, право)

№ 2(45) 2009

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Андрущенко В.А.,
доктор економічних наук, професор
Бахін В.П.,
доктор юридичних наук, професор
Відоус В.Т.,
доктор юридичних наук, професор
Варналій З.С.,
доктор економічних наук, професор
Воронова Л.К.,
доктор юридичних наук, професор
Галянтич М.К.,
кандидат юридичних наук, доцент
Гончаренко В.В.,
доктор економічних наук, професор
Горленко І.О.,
доктор географічних наук, професор
Дедекаєв В.А.,
доктор економічних наук, професор
Доагій О.А.,
доктор наук з державного управління,
професор

Мельник П.В.,
доктор економічних наук, професор
Тарангул А.А.,
доктор економічних наук, професор
Цимбал П.В.,
кандидат юридичних наук, професор
Василькова Т.В.,
кандидат економічних наук, доцент

Костіна Н.І.,
доктор економічних наук, професор
Лисенко В.В.,
доктор юридичних наук, професор
Лисиченко В.К.,
доктор юридичних наук, професор
Нечай А.А.,
доктор юридичних наук
Ніколаєв В.П.,
доктор економічних наук, професор
Онишко С.В.,
доктор економічних наук, професор
Попович В.М.,
доктор юридичних наук, професор
Ріппа С.П.,
доктор економічних наук, професор
Тимченко А.Д.,
доктор юридичних наук, професор
Чугаєв А.О.,
доктор економічних наук, професор
Шишка Р.Б.,
доктор юридичних наук, професор

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету ДПС України,
протокол № 8 від 28 травня 2009 року.

Фахове видання економічного та юридичного спрямування
(постанова президії ВАК України від 13 лютого 2008 р. № 1-05/2)

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.
Рукописи рецензуються редакційною колегією.
Зміни тексту та скорочення, що впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування
вносяться редакцією за погодженням авторів.
При передруку матеріалів посилання на "Науковий вісник Національного університету
ДПС України (економіка, право)" обов'язкове.

Свідчення про
державну реєстрацію
КВ № 13430-2314 ПР
від 10.12.2007 р.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ ТА ВИДАВЦЯ: вул. Карла Маркса, 31, м. Ірпін, Київська обл., Україна, 08201.

Тел. (04497) 60-9-94.

e-mail: visnik@asta.edu.ua Веб-сайт: www.asta.edu.ua

© Національний університет державної податкової служби України, 2009

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (ЕКОНОМІКА, ПРАВО)**

Засновник та видавець
Національний університет
державної податкової служби
України

Щоквартальний
науковий журнал

Заснований у
травні 1997 р.

№ 2 (45) 2009

УДК 33/34 + 657

ЗМІСТ

Економіка

- Костіна Н.І., Губенко М.В. Автоматні моделі як інструмент моделювання інформаційних потреб суб'єктів ринку нерухомості4
- Тарангул Д.О. Особливості та перспективи модернізації податкової служби України..... 11
- Ріппа М.Б., Ляшенко Ю.І. Пенсійне забезпечення в Україні: актуарний аспект..... 18
- Теліщук М.М. Шляхи забезпечення конкурентоспроможності економіки України.....23
- Чепурна О.П. Роль фіскальної політики в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки.....29
- Вербицька Ю.М. Напрями удосконалення інвестиційно-інноваційної діяльності у Київській області.....36
- Горкун Г.В., Андрушенко І.В. Злиття і поглинання як спосіб розширення та впорядкування діяльності корпоративних структур..... 44

Фінанси, грошовий обіг і кредит

- Ніколаєв В.П. Феномен фінансового левериджу в українській економіці.....50
- Лебідь Н.П. Трансформації на ринку нерухомості та проблеми її оподаткування.....55
- Островецький В.І. Рентні та ресурсні платежі в системі бюджетно-податкового регулювання України.....63
- Черноверська Н.А. Державний борг у системі фінансового регулювання.....73
- Бублик С.О. Мобілізація кредитних ресурсів за допомогою житлово-контрактних заощаджень.....79

Податки

- Садсков А.А., Покинтелія В.М. Адміністрування податків: обґрунтування дефініції.....85
- Василькова Т.В., Тарашенко В.А. Соціально-економічні наслідки пільгового оподаткування в Україні.....93
- Зухба Д.С. Вплив оподаткування на інноваційну активність.....102
- Линок Н.Ю. Еволюція адміністрування податку на додану вартість у Німеччині.....107
- Кулик П.Л. Особливості відшкодування ПДВ у різних видах товарно-грошових операцій.....113
- Чугасв О.А. Ефективність податку Тобіна і його альтернатив у протидії спекулятивним актам.....118
- Тучак Т.В. Особливості оподаткування спадщини та дарувань в Італії.....126

Облік, аналіз і аудит

<u>Сторожук Т.М., Волох В.</u> Інтелектуальний капітал: облік та оцінка.....	132
<u>Герасименко О.М.</u> Фомування та використання облікової інформації в управлінні музейними фондами.....	141

Право

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

<u>Касьяненко Л.М.</u> Роль процесуальної фінансово-правової норми у механізмі правового регулювання.....	149
<u>Новицький А.М.</u> Правові колізії акцизного оподаткування тютюнових виробів.....	156
<u>Мацелик М.О., Мельник М.П.</u> Особливості доказування в адміністративному судочинстві України.....	162
<u>Каблов Д.С.</u> Організаційно-правові засади юридичної відповідальності членів громадських формувань з охорони громадського порядку.....	169
<u>Сеньків О.І.</u> Судовий розсуд в адміністративному судочинстві: методологічні аспекти дослідження.....	174
<u>Сухоребра Т.І.</u> Тваринний світ як об'єкт адміністративно-правової охорони.....	180
<u>Мацелик Т.О.</u> Формування адміністративно-правового статусу особи в адміністративному праві України.....	185
<u>Зищик С.Г.</u> Правове регулювання оскарження рішень органів державної податкової служби.....	190
<u>Біла В.Р.</u> Поняття та сутність договірної форми управлінської діяльності органів державної податкової служби України.....	196
<u>Боднарчук О.Г.</u> Визначення державних службовців пенітенціарної системи посадовими особами.....	201

Кримінальне право, кримінальний процес і криміналістика

<u>Удалова Л.Д.</u> Кримінально-процесуальні види допиту як засоби отримання вербальної інформації.....	209
<u>Лисенко В.В., Задорожний О.С., Заруба П.І.</u> Корупційні діяння при проведенні перевірок діяльності суб'єктів підприємництва.....	219
<u>Цимбал П.В.</u> Процесуальні та непроцесуальні форми взаємодії при виявленні та розслідуванні податкових злочинів.....	226
<u>Усенко В.Ф., Гречанюк С.К.</u> Правові та організаційні аспекти взаємодії кримінально-виконавчих установ з державними інституціями.....	233
<u>Калганова О.А., Стамбульський Д.С.</u> Проблеми кваліфікації ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.....	239
<u>Білоконь О.С.</u> Незаконне відшкодування із державного бюджету податку на додану вартість: сучасний стан і проблеми протидії.....	243
<u>Мелвецький Ю.О., Яфонкін А.О., Барбашова Ю.В.</u> Проблеми відмежування військових злочинів від військових дисциплінарних проступків.....	251

Цивільне право

Світлак І.І. Визначення правового статусу фондової біржі: цивільно-правовий аспект.....258

Присяжнюк В.П. Відшкодування шкоди, завданої співробітникам органів внутрішніх справ.....266

Міжнародне право

Алиев А.И., Джафаров С.Р. Хельсинский заключительный акт: содержание и статус.....272

Магеррамов А.А. Международные неправительственные организации в сфере экологической безопасности.....279

Цивільне право

УДК 347

І. І. Світлак,

*кандидат юридичних наук,
ВСЕІ Університет „Україна“*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФОНДОВОЇ БІРЖІ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті на основі аналізу чинного законодавства досліджено правовий статус фондової біржі, визначено його цивільно-правові ознаки та виявлено наявні суперечності нормативного регулювання діяльності суб'єктів ринку цінних паперів.

This article is devoted to answering the question about the analysis of legislation in force. The legal status of stock exchange is also researched and certain civil-legal features are determined. Some contradictions were also found out.

Ключові слова: правовий статус, фондова біржа, ринок цінних паперів.

Одним із головних напрямів розвитку фондового ринку є розбудова інфраструктури ринку, що передбачає запровадження стандартів діяльності професійних учасників фондового ринку, спрощення порядку створення акціонерних товариств, сприяння створенню та функціонуванню саморегулювальних організацій. Втілення цих пріоритетних завдань у життя неможливе без здійснення наукових досліджень правових питань організації ринку цінних паперів взагалі та фондових бірж зокрема. Незважаючи на прийняття нового Закону України „Про цінні папери та фондовий ринок” (далі – Закон), Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та Господарського кодексів України (далі – ГК України) відсутній уніфікований підхід до регулювання діяльності фондових бірж, що є суттєвою перешкодою на шляху розвитку фондового ринку.

Стан справ у цій сфері правового регулювання ускладнюється також тим, що у вітчизняній юридичній літературі практично відсутні монографічні роботи, цілком присвячені дослідженню правового статусу фондових бірж в Україні і здійсненню господарської діяльності на них. Більшість робіт з цієї тематики присвячена винятково економічним аспектам функціонування фондової біржі. Цивільно-правові дослідження спрямовані, головним чином, на вивчення цінних паперів як об'єктів ринку, зокрема, даний бік діяльності фондових бірж досліджувався в працях Яроцького В. Л. Існують деякі дисертаційні дослідження, присвячені розгляду лише окремих аспектів правового статусу юридичних осіб фондового ринку України.

Однак, як виявляється, спеціальних наукових досліджень цивільно-правового статусу юридичних осіб фондового ринку, а саме фондових бірж України, майже немає.

Метою статті є наукове дослідження саме цивільно-правового статусу фондової біржі як юридичної особи; осмислення і виявлення специфіки українського цивільного законодавства про фондовий ринок і практики його застосування.

Відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, сьогодні регулюються спеціальним Законом від 23 лютого 2006 року [4]. До прийняття названого Закону вказані відносини регламентувалися Законом України „Про цінні папери і фондову біржу” від 18 червня 1991 року [5].

Прийняття Закону викликало неоднозначну оцінку серед фахівців. Так, на думку А. Головка, Закон застарів і не відповідає: а) нормам Закону України від 12 липня 2001 року „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”; б) сучасному європейському законодавству про фінансові ринки. Закон є фактично модернізованою і оновленою редакцією Закону України „Про цінні папери і фондову біржу”: збережені структура, базові визначення і стиль нормотворчої техніки, притаманні Закону, що діяв, починаючи з 1991 року [17, с. 21].

Відповідно до статті 20 Закону фондові біржі в Україні проводять діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку, тобто діяльність професійного учасника фондового ринку (організатора торгівлі) із створення організаційних, технологічних, інформаційних, правових та інших умов для збирання та поширення інформації стосовно попиту і пропозицій, проведення регулярних торгів фінансовими інструментами за встановленими правилами, централізованого укладення і виконання договорів щодо фінансових інструментів, у тому числі здійснення клірингу та розрахунків за ними, та розв'язання спорів між членами організатора торгівлі.

Стаття 20 Закону і наступні статті про фондову біржу викликають найбільше розчарування у зв'язку з відсутністю прогресу у вирішенні питання про створення в Україні регульованих ринків, які діють у правовому полі, адекватному чи бодай наближеному до європейського законодавства. Більше того, в окремих аспектах новий Закон є гіршою моделлю, ніж норми „старого”, в якому біржі все-таки був присвячений окремий розділ, де опосередковано визначилося, що фондова біржа і є, власне, ринком цінних паперів.

У даному Законі організація торгівлі – просто один з видів професійної діяльності на ринку, який у правовому аспекті прирівняний до діяльності торговця цінними паперами. Нормою статі 16 Закону професійна діяльність на фондовому ринку „прив'язується” до Закону України від 12 липня 2001 року „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” [17, с. 19], що є позитивним надбанням, оскільки відповідає сучасним вимогам європейського фінансового права. У Прикінцевих положеннях Закону вносяться певні зміни в Закон України „Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”. Але їх недостатньо, бо необхідні зміни і до Закону України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, зокрема, щодо статусу і прав професійних учасників фондового ринку як фінансових установ, внесення їх до державного реєстру цих установ тощо.

Тож, з одного боку, пункт 1 статті 20 Закону дає широке і надто ліберальне трактування сутності організації торгівлі, а з іншого – пункт 2 чітко обмежує види організаторів торгівлі:

фондовій біржі, що відповідають вимогам цього Закону. Відтак в Україні вже не діятимуть організатори торгівлі інші господарюючі суб'єкти, крім біржі.

Пункт 2 статті 21 Закону прямо відкриває „шлюз” для безперешкодного отримання об'єднанням торговців, що налічує не менше ніж двадцять торговців, статусу фондової біржі. Ті з торговців, яких раптом з якої-небудь причини не влаштовують інші форми, зможуть створити альтернативу (об'єднання – не акціонерне товариство, яке внесків у статутний фонд не вимагає, а щодо власного капіталу у 3 мільйони євро, то це не буде надто серйозною проблемою). Не виключено, що замість однієї торговельної системи ми отримаємо безліч причому навіть у разі встановлення ДКЦПФР на нормативно-правовому рівні жорсткого „фільтру”, відмова у ліцензії буде відмінена судом на користь позивача, бо Закон є вищим будь-який нормативно-правовий акт [17, с. 22].

На думку А. Головка, в „старому” Законі була одна безумовно прогресивна норма – юридичну особу фондову біржу реєстрував регулятор (спочатку Мінфін, згодом ДКЦПФР). Пунктом 3 статті 21 ця норма відмінена.

Зазначене вище „вкраплення” не кореспондується з нормою пункту 6 статті 21 про те, що кожен член фондової біржі має рівні права щодо організації діяльності фондової біржі та організатора торгівлі.

Статтю 22 Закону можна було б взагалі не включати, оскільки вона не містить інформації, що відрізняла б статут саме біржі від статуту якого-небудь іншого товариства (підприємства). До речі, в „старому” законі статут фондової біржі дійсно мав особливості, притаманні не стільки підприємству, а й організаційно оформленому ринку.

Виходячи зі змісту статті 23 Закону, її доцільно було б назвати „вимоги до інформації, що надається фондовою біржею”, а не „вимоги до фондової біржі”. Власне, вимог до біржі як регульованого чи організаційно оформленого ринку в цій статті немає. А така стаття вкрай потрібна, адже в європейському законодавстві достатньо норм і стандартів, щоб унормувати дійсно вимоги до організації ринку, а не покладатися на те, що члени біржі свідомо встановлять критерії, що відповідають кращій практиці. У Законі навіть немає норми, що такі вимоги ДКЦПФР може встановити своїми рішеннями. Тому будь-які спроби модернізувати систему біржової торгівлі зусиллями регулятора будуть марними.

Отже, аналіз положень Закону дозволяє виділити такі спільні кваліфікуючі ознаки біржі:

1) корпоративні засади створення та діяльності (організація корпоративного типу), що передбачає створення кількома (для фондової – щонайменше 20) особами, які після державної реєстрації біржі набувають статусу учасника біржі;

2) управління біржею за допомогою системи органів, вищим з яких є загальні збори членів біржі;

3) спеціальний предмет діяльності, некомерційної за своїм характером, організація торгів на біржі, зосередження попиту та пропозиції на цінні папери, сприяння формуванню їх біржового курсу (шляхом біржового котирування цін на підставі реєстрації цін, що виникають стихійно на окремій біржі з урахуванням укладених біржових угод); збирання й обробка інформації товарів (цінних паперів), що допускаються до торгів на біржі, регулювання біржових операцій (порядку укладення біржових угод);

4) заборона здійснювати комерційне посередництво;

5) можливість отримання плати за послуги, що надаються біржею за встановленими нею цінами (відповідно до встановленого нею розміру плати) з метою забезпечення основної діяльності й покриття пов'язаних із нею витрат;

6) наявність власного майна, що формується за рахунок внесків учасників та інших джерел, передбачених на підставі закону статутом біржі;

7) обов'язковість двох локальних документів, на підставі яких функціонує біржа, статуту біржі та правил біржової торгівлі;

8) особливий порядок укладення угод на біржі, що визначаються правилами торгівлі на біржі, а також розгляду спорів, пов'язаних з біржовими угодами.

Дослідження норм спеціального Закону, який регламентує діяльність фондових бірж в Україні, дає підстави говорити про його недосконалість і доцільність характеристики положень інших нормативно-правих актів, що містять відповідні норми, зокрема, положень ЦК України та ГК України [2; 3]. Хоча Закон серед джерел регулювання фондових бірж, в першу чергу назвав ЦК України, і не визначав ГК України серед актів, що регламентує діяльність фондової біржі, але про фондову біржу йдеться у параграфі 3 „Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами. Фондова біржа” глави 35 „Особливості правового регулювання фінансової діяльності” ГК України. Саме у ГК України на законодавчому рівні закріплено термін „торговельно-біржова діяльність”, який розкриває сутність діяльності біржі як суб'єкта господарювання. Спеціальна мета торговельно-біржової діяльності дозволяє виділяти її як окремий вид господарської діяльності, а саме – різновид господарсько-торговельної діяльності відповідно до ст. 263 ГК України [3]. Наявність спеціальної мети та конкретного виключного виду діяльності призвели до того, що в літературі фондову біржу відносять до суб'єктів господарювання з особливим статусом.

Акцент на цивільно-правовій регламентації діяльності фондових бірж можна пояснити не тільки дублюванням у Законі чинних норм ЦК України, що регулюють питання утворення, діяльності та припинення юридичних осіб, але і тим, що у Законі скасовані старі норми щодо реєстрації фондової біржі ДКЦПФР, що безперечно підкреслювало особливий статус фондової біржі. Крім того, саме цивільно-правові договори про передання цінних паперів та/або прав, посвідчених цінними паперами, є практично єдиним поширеним способом обігу цінних паперів. Особливий об'єкт таких договорів, яким є цінні папери, вимагає вдосконалення існуючих прийомів документування прав власності на цінні папери і прав, посвідчених ними, та оптимізації процедури укладення таких договорів.

Для участі на фондовому ринку необхідною умовою є наявність правосуб'єктності фондової біржі як юридичної особи. Для цього кожний суб'єкт фондового ринку повинен мати необхідну і достатню сукупність певних ознак.

По-перше, це визначеність організаційно-правової форми суб'єкта господарювання. Поняття організаційно-правових форм юридичних осіб вживається у ЦК України (ст. 83) і Законі „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців”, ГК України оперує поняттям „організаційні форми підприємства” (відповідно до ст. 45 ГК підприємств має право вибору організаційних форм, передбачених законом), „організаційні форми комерційної господарської діяльності” (ст. 53), „організаційні форми підприємств” (ст. 63). Ні ЦК України, ні ГК України не визначають поняття організаційно-правових форм юридичних осіб чи організаційних форм підприємства (підприємств, некомерційної господарської діяльності). Також це особливо важливо для визначення законних меж перетворення юридичних

осіб, оскільки „перетворенням юридичної особи є зміна її організаційно-правової форми” (ч. 1 ст. 108 ЦК), а також для вирішення питання про необхідність застосування у відповідних випадках процедури перетворення (припинення юридичної особи з правонаступництвом).

За статтею 21 Закону, фондова біржа утворюється та діє в організаційно-правовій формі товариства (крім повного, командитного товариства і товариства з додатковою відповідальністю) або дочірнього підприємства об'єднання торговців цінними паперами, та провадить свою діяльність відповідно до ЦК України, законів, що регулюють питання утворення, діяльності та припинення юридичних осіб, з особливостями, визначеними Законом. До речі, стаття 360 ГК України передбачає утворення фондової біржі у формі акціонерного товариства. Отже, знову доцільним є звернення до положень ЦК України (книга 1, розділ 2, підрозділ 2, параграф 1) та Закону України від 19 вересня 1991 року „Про господарські товариства”.

Фондова біржа утворюється не менше ніж двадцятьма засновниками – торговцями цінними паперами, які мають ліцензію на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку, або їх об'єднанням, що налічує не менше ніж двадцять торговців цінними паперами. Частка одного торговця цінними паперами не може бути більшою ніж 5 відсотків статутного капіталу фондової біржі.

Отже, в законодавстві чітко визначена організаційно-правова форма фондової біржі. За ЦК України господарські товариства відносяться до форм, в яких здійснюється підприємницька (комерційна) діяльність, і Закон України „Про господарські товариства” однією з суттєвих ознак господарського товариства вказує мету одержання прибутку. Аналіз норм ЦК України та ГК України дозволяє зробити висновок, що близькою для фондової біржі є форма непідприємницького товариства. Відповідно до статей 83, 85 ЦК України, непідприємницьким товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб, які мають право участі у цьому товаристві, та яка не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Необхідно зазначити, що Закон зазнав змін саме у положеннях щодо організаційно-правової форми та прибутковості фондової біржі. Неприбутковість фондової біржі замінена положенням, що прибуток спрямовується на розвиток біржі та не підлягає розподілу між її засновниками (учасниками).

По-друге, наступною ознакою правосуб'єктності фондової біржі є майнова відокремленість. Правовий режим майна фондової біржі визначається нормами Закону, а також загальними положеннями ЦК та ГК України. Фондова біржа має відособлене майно, що належить їй за правом власності. Біржа також на власний розсуд, одноосібно або з іншими суб'єктами володіє, користується та розпоряджається належним їй майном.

Для здійснення своєї діяльності фондові біржі повинні підтримувати власний капітал у розмірі, не меншому ніж 3 мільйони гривень, а для фондових бірж, що здійснюють кліринг та розрахунки, – не меншому ніж 6 мільйонів гривень. Майно фондової біржі формується за рахунок пайових, вступних і періодичних внесків членів біржі, надходжень від послуг, наданих біржею учасникам біржової торгівлі, штрафів за порушення статуту й правил біржової торгівлі, а також інших грошових надходжень, які не суперечать чинному законодавству. Порядок використання майна фондової біржі визначається загальними зборами членів біржі. Державні гарантії права власності поширюються й на майно біржі.

Наступна ознака правосуб'єктності фондової біржі – легітимність існування як суб'єкта господарювання. Фондова біржа набуває статусу юридичної особи з моменту державної реєстрації. Державна реєстрація фондової біржі здійснюється в порядку, встановленому Законом України від 15 травня 2003 року „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців”.

Легітимність існування фондової біржі проявляється і у наявності необхідної ліцензії, постановці на податковий та інші обліки.

Певні вимоги щодо окремих видів торгово-біржової діяльності можуть встановлюватися спеціальними нормативно-правовими актами. Відповідно до Закону України від 1 червня 2000 року „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” торговельно-біржова діяльність з цінними паперами підлягає ліцензуванню [8]. Фондова біржа має право провадити діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку з моменту отримання ліцензії ДКЦПФР. Слова „фондова біржа” та похідні від них дозволяється використовувати лише юридичним особам, які створені та функціонують відповідно до вимог Закону.

Діяльність фондової біржі як організатора торгівлі тимчасово зупиняється ДКЦПФР в разі, коли кількість її членів стала менш ніж 20 або якщо фондову біржу утворено у формі дочірнього підприємства об'єднання торговців цінними паперами (коли кількість членів такого об'єднання стала менше ніж 20). Якщо протягом шести місяців прийняття нових членів не відбулося, діяльність фондової біржі припиняється.

Членами фондової біржі можуть бути винятково торговці цінними паперами, які мають ліцензію на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку та взяли на себе зобов'язання виконувати всі правила, положення і стандарти фондової біржі. У разі анулювання отриманої торговцем цінними паперами ліцензії на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку його членство у фондовій біржі тимчасово зупиняється до поновлення ним ліцензії або надання на біржу листа щодо виключення його з членів біржі. Інші підстави припинення або тимчасового зупинення членства у фондовій біржі визначаються правилами фондової біржі.

Членство у фондовій біржі припиняється у разі анулювання ліцензії на право провадження професійної діяльності на фондовому ринку, виданої торговцю цінними паперами. Кожний член фондової біржі має рівні права щодо організації діяльності фондової біржі як організатора торгівлі.

Отже, проаналізувавши зазначене вище, можна дійти висновку, що в порядку здійснення державної реєстрації фондової біржі із прийняттям нового Закону є підстави говорити про цивільно-правовий статус фондової біржі, адже вона набуває статусу юридичної особи з моменту державної реєстрації, яка здійснюється за загальними правилами, встановленими для державної реєстрації суб'єктів господарювання.

Четвертою ознакою правосуб'єктності фондової біржі є наявність господарських прав та обов'язків. Господарська компетенція – необхідна ознака будь-якого суб'єкта господарювання. Вона є сукупністю законодавчо закріплених за суб'єктом прав, обов'язків і конкретної правомочності, необхідних йому для здійснення передбачених статутом функцій господарювання. Так, відповідно до статті 23 Закону фондова біржа зобов'язана оприлюднювати та надавати ДКЦПР інформацію про: перелік торговців цінними паперами, допущених до укладення договорів купівлі-продажу цінних паперів на фондовій біржі; перелік цінних паперів, які пройшли процедуру лістингу; обсяг торгівлі цінними паперами (кількість

цінних паперів, загальну вартість укладених договорів, курс цінних паперів щодо кожного емітента окремо) за період, установлений Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Фондова біржа зобов'язана створити організаційні умови для укладання договорів з цінними паперами шляхом котирування цінних паперів на основі даних попиту і пропозицій, отриманих від учасників торгів на фондовій біржі. У торгах на фондовій біржі мають право брати участь члени фондової біржі та інші особи відповідно до законодавства.

Торгівля на фондовій біржі повинна здійснюватися за правилами фондової біржі, які затверджуються біржовою радою та реєструються ДКЦПФР.

Відповідальність за результати господарювання не менш суттєва ознака правосуб'єктності фондової біржі. Суб'єкти господарювання повинні відповідати за раціональне та ефективне використання закріпленого за ними майна. Відповідальність фондової біржі настає згідно із загальними принципами відповідальності учасників господарських відносин. Підставою господарсько-правової відповідальності фондової біржі є здійснення правопорушення в сфері господарювання.

Таким чином, у нормах українського законодавства, присвячених визначенню правового статусу фондової біржі, наявні суперечності. Чиинні визначення фондової біржі є неузгодженими із загальними положеннями про юридичну особу, що викладені у ЦК України щодо організаційно-правової форми та загальними положеннями про суб'єктів господарювання, що містяться у ГК України. Отже, прийнятий Закон України „Про цінні папери і фондовий ринок” лише підкреслив цивільно-правовий статус фондової біржі, скасувавши особливий порядок державної реєстрації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К. : Істина, 2007.
2. Господарський кодекс України : від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22.
3. Цивільний кодекс України : від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – С. 40–44.
4. Про цінні папери та фондовий ринок : закон України : від 23 лютого 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
5. Про цінні папери і фондову біржу : закон України : від 18 червня 1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
6. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України : від 12 липня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
7. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : закон України : від 30 жовтня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
8. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : закон України : від 1 червня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : закон України : від 15 травня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.

10. Про господарські товариства : закон України : від 19 вересня 1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
11. Про функціонування фондових бірж : положення, затверджене Рішенням ДКЦПФР : від 19 грудня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
12. Про діяльність фондових бірж та торговельно-інформаційних систем : положення, затверджене Рішенням ДКЦПФР : від 24 травня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
13. Про державних представників на фондових біржах, у депозитаріях та торговельно-інформаційних системах : положення, затверджене Рішенням ДКЦПФР : від 29 травня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.
14. Биржевая деятельность : учебник / под ред. проф. А. Г. Грязновой, проф. Р. В. Корнеевой, проф. В. А. Галанова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 240 с.
15. Биржевое дело : учебник / под ред. В. А. Галанова, А. И. Басова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 304 с.
16. Бобкова А. Г. Біржове право : навчальний посібник / Бобкова А. Г., Моїсєєв Ю. О. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 200 с.
17. Головка А. Коментарі до Закону України „Про цінні папери та фондовий ринок” / А. Головка // Фінансовий ринок України. – 2006. – № 5–6. – С. 9–24.
18. Господарське судочинство в Україні : Судова практика. Обіг цінних паперів / за ред. І. Б. Шицького. – К. : Праксі, 2006. – 552 с.
19. Діяльність ДКЦПФР щодо нормативно-правової бази фондового ринку (за матеріалами ДКЦПФР) // Фінансовий ринок України. – 2007. – № 8. – С. 16–25.
20. Кононенко І. В. Основи біржового права / Кононенко І. В. – К. : Істина, 2007. – 575 с.
21. Кузнєцова Н. С. Ринок цінних паперів в Україні : правові основи функціонування / Кузнєцова Н. С., Назарчук Л. Р. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 527 с.
22. Трофімова О. Поняття, ознаки та критерії професійної діяльності на ринку цінних паперів / О. Трофімова // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 8. – С. 78–82.
23. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції) : монографія / В. А. Яроцький. – Харків : Право, 2006. – 544 с.

Подано до редакції 20 жовтня 2008 р.